

Het Leven van Louis-Claude de Saint-Martin,
De Onbekende Filosoof
En de essentie van zijn Transcendentale Doctrine

Colofon

ISBN: 978 94 6365 386 2

1^e druk 2021

© 2021 Louis-Claude de Saint-Martin

© Vertaalbureau Panta Rhei,
Mevr. Drs. J.P.C.G. van der Meulen
Realisatie: Uitgeverij Elikser
www.elikser.nl

Het boek is te bestellen via:

<https://www.elikser.nl/het-leven-van-louis-claude-de-saint-martin.htm>

Vormgeving omslag en binnenwerk: Evelien Veenstra

Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of op enige wijze dan ook, zonder voorafgaande toestemming van het vertaalbureau en de uitgever.

This book may not be reproduced by print, photoprint, microfilm or any other means, without written permission from the translation agency and the publisher.

Het Leven van Louis-Claude de Saint-Martin,
De Onbekende Filosoof
En de essentie van zijn Transcendentale Doctrine

“Materiële dingen uit de mens verklaren
en niet de mens uit materiële dingen”. (SM)

(Bronboek: Arthur Edward Waite, vertaald vanaf een zoveelste
kopie van het origineel, iets beschadigd)

INHOUDSOPGAVE

VOORWOORD (samenvatting)	9
DE ONBEKENDE FILOSOOF	11
I, In de wereld buiten	11
II, In de occulte wereld	20
III, In de innerlijke mens	30
IV, Latere geschiedenis van het Martinisme	37
BOEK II; Bronnen van de Martinisten Doctrine	43
I, Ontvangst en Traditie	43
II, Swedenborg en Boehme	49
III, Saint-Martin en de occulte kennis	56
BOEK III; De aard en staat van de Mens	63
I, Ter Inleiding	63
II, De innerlijke weg	69
III, Goed en Kwaad	71
IV, De Twee Principes	73
V, Over de vrijheid in de mens	79
VI, De mens in zijn eerste staat;	82
1. – Spirituele wording	82
2. – Eenwording met het Goede Principe	83
3. – Mens, het orgaan van Goddelijke Orde	86
4. – Het eerste omhulsel van de Mens	87
5. – Het Boek van de Mens	87
VII, Oorspronkelijk missie van de Mens	91
VIII, De Val van de Mens	95
IX, Algemene consequenties van de Val	101

X, Mens en Natuur	106
XI, De ontbering van de mens	114
XII, Onsterfelijkheid en dood	117
XIII, De staat na de dood	122
BOEK IV; De doctrine van de Hersteller	129
I, De Actieve en Intelligente Oorzaak	129
II, Het Woord en zijn manifestatie	133
III, De Eeuwige Liefde	139
IV, De Grote Naam	141
V, De missie van de Hersteller	146
BOEK V; Het Pad van Re-integratie	148
I, Regeneratie	148
II, De Nieuwe Mens	153
III, De schreden op het Pad;	167
1, De deur van het Pad	167
2. Het eerste werk van de Mens	168
3. De Mens, de Gedachte van God	169
4. De communicatie met het Spirituele Leven	173
5. Goddelijke contemplatie	177
6. De universele verbeteraar	178
7. Engelachtige dienst van de Mens	179
8. Het geheim van de Nieuwe Mens	180
9. De twee soorten mysterie	182
10. Het verborgen wezen	184
11. De drie keerpunten in de verhandeling over de menselijke ziel	185
12. Het medicijn voor de mens	185
13. Gebed	187

BOEK VI; Secondaire doctrines van Saint-Martin;	196
I, De doctrine van de uiterlijke godsdienst;	196
1, De exoterische kerk	196
2, Christendom en katholicisme	202
3, Het Mysterium Fidei	207
II, Politieke filosofie van Saint-Martin	210
III, Wat aforismen en maximes van Saint-Martin	216
BOEK VII; De mystieke filosofie van de getallen;	226
I, Saint-Martin over wiskundige kennis	226
II, De filosofie van de getallen	234
III, De mystieke tabel van de verwantschappen tussen de tien getallen	237
APPENDIX; I, Gebeden van Saint-Martin	247
APPENDIX; II, Martinisme en de Maçonnieke Rite van Swedenborg	259
APPENDIX; III, Bibliografie van de in het Nederlands vertaalde geschriften van Saint-Martin	262

VOORWOORD (samenvatting)

Middenin de Franse Revolutie vinden wij bepaalde mensen die al dan niet actief gericht zijn op de vrede van een andere orde van meer waarde. Hierbij hoort Louis-Claude de Saint-Martin als enige te midden van de hoogtepunten van zijn spirituele aspiraties. Hij had een boodschap van permanent belang voor de menselijke soort. Deze melancholische mysticus van adel zag uit de eenwording tussen God en de mens een antwoord op alle raadsels in de spirituele komst van de Wereld van God in de ziel. Saint-Martin leidde een verborgen leven in Parijs, Lyon en Straatsburg, was niet alleen of onbekend, maar een prominent figuur in de hogere kringen van de maatschappij.

In Frankrijk zelf is *le philosophe inconnu* niet vergeten. Met talloze bewonderaars circuleren zijn werken uit die periode en daarna op grote schaal en sommige worden vaak herdrukt. Met biografieën, o.a. van Matter, Gérard Encausse, Papus, voorzitter van de Martinisten Orde van Frankrijk, hetgeen hem toegang gaf tot vele kostbare onuitgegeven documenten, en deze diepgaande studie van Waite.

In Engeland is Saint-Martin voornamelijk bekend vanwege twee zeldzame vertalingen: Theosophic Correspondence (Theosofische Correspondentie) 1792-1797 tussen Saint-Martin en Baron Kirchberger en Le Ministère de l'Homme Esprit (Ministry of Man the Spirit), in het Nederlands "De Mens, dienen in Vergeestelijking". Dit laatste is geschreven onder invloed van de theosofie van Jacob Boehme en vraagt bekendheid met de meeste van zijn vroegere werken, met de boodschap van deze verlichte denker.

De School voor Martinisme is verbonden aan zijn naam, en zijn denken is met vele vertakkingen wijd verbreid buiten de grenzen van zijn geboorteland. Voor alle studenten in het mystieke denken is de persoonlijkheid en filosofie van de Franse Mysticus werkelijk van belang en is dit boek van Waite van veel waarde. Daarnaast zijn vele werken van Saint-Martin in het Nederlands vertaald en beschikbaar voor alle geïnteresseerden. (www.vertaalbureaupantarhei.nl)

Waite schreef dit boek, omdat de werken van Saint-Martin in zijn tijd niet vertaald waren; hij introduceert de doctrine van het theosofische systeem van Saint-Martin als gids voor wie de studie van de originele werken wil volgen, maar ook voor wie niet de gelegenheid hebben voor zo'n studie. Voor wie voor het eerst in contact met Saint-Martin komt, Saint-Martin was een christelijk mysticus; zijn eerste inspiratie kwam van de mystiek van de katholieke kerk (die echter zijn inzichten verachtte en zijn werk op de Index plaatste). De boodschap van deze

vrome, verlichte denker voegt vele transcendente belangstellingen samen, sterker nog, zij duiden op een speciale, goed gevonden kans. Een van deze belangstellingen is de verbinding met de school voor Martinisme. Deze school kreeg takken die over grenzen heen werden gevestigd.

Het werk van Saint-Martin vult iets van twaalf dikke boeken. Dit boek geeft de essentie van zijn doctrine met het doel om te voorzien in een heldere introductie tot het theosofische systeem van Saint-Martin en als gids voor wie de originelen wil bestuderen, en aan wie geen gelegenheid heeft voor zo'n studie een overzicht te bieden dat zal dienen voor het geheel. Soms vertelt Waite in zijn eigen woorden de tekst van Saint-Martin terug, maar dit wijkt niet af van de geest van het origineel. In alle opzichten was Saint-Martin de meest verlichte van alle christelijke transcendentalisten.

(Uit veel boeken worden passages aangehaald. Het aangehaalde boek staat tussen haakjes in afkorting direct achter de aangehaalde tekst vermeld. In de lijst van vertaalde boeken achterin staan de afkortingen vermeld.)

DE ONBEKENDE FILOSOF

I

In de wereld buiten

“Wij kunnen onszelf alleen in God bestuderen en ons alleen in
Zijn licht begrijpen”.

De naam Saint-Martin verscheen tijdens zijn leven nooit op de titelpagina van zijn talloze werken waarmee die naam nu verbonden is. Hij schreef meestal onder het pseudoniem “De Onbekende Filosoof”, eenmaal als een “Liefhebber van Geheime Zaken”, toen de uitgave postuum wilde zijn, en eenmaal anoniem, als de bijdrage waarnaar verwezen wordt, als juist beschouwd moet worden. (In het geval van *Le Livre Rouge*, het Rode Boek) Verder nam hij in het begin van zijn literaire carrière andere stappen om zijn identiteit te verhullen, bijvoorbeeld twee boeken die in werkelijkheid in Lyon werden uitgegeven, dragen de naam Edinburg, en een ervan heeft de beschrijving dat het manuscript van een onbekend persoon was gekregen en wendt een tweeledig auteurschap daarin voor. De redenen voor deze geheimhouding moeten gezocht worden in 1 het lidmaatschap van de schrijver van occulte genootschappen, die misschien wel in hun leerlingen tot gereserveerdheid konden dwingen en versterken; 2 in de gevaren van die tijd, want Saint-Martin die in die periode leefde, was een speler op het toneel van de Franse Revolutie; 3 in sociale en familieomstandigheden, die wellicht in die tijd als lid van de “bevoorrechte” klasse sterker wogen. Daarom krijgen ze in afwezigheid van enige externe voordelen als de naam en positie van de schrijver zo’n uitgebreide waardering, kritiek en tegenstand. Zijn eerste verhandeling “Over Dwalingen en over de Waarheid” (de Nederlandse titels verwijzen naar de vertalingen) had valse sleutels en consequenties ervoor verschaft, volgens de beste manier van de school van Voltaire; zijn boeken, in het Duits overgezet, waren niet alleen vertaald door bewonderaars die niets van de Onbekende Filosoof wisten, maar tot onderwerp gemaakt van uitgewerkt commentaar, niet zonder eigenbelang en enige waarde, zelfs tot op de dag van vandaag. Er moet aan worden toegevoegd dat Saint-Martin in zijn privéleven niets deed om zijn literaire connecties te mijden, hoewel hij soms behoedzaamheid adviseerde aan zijn bewonderaars die hem benaderden, en er was zeker vele jaren voor zijn dood geen twijfel aan de identiteit van de filosoof. De publicatie van zijn postume werken in 1809, hoewel hij eerst het auteurschap ontweek, deed weinig meer dan een openlijk geheim registreren.

De voorzorgsmaatregelen van Saint-Martin waren niet nodig; op geen opgetekend ogenblik ervaarde hij enig ongemak vanwege zijn filosofische opvattingen, hoewel hij confiscatie van eigendom leed vanwege zijn sociale rang.

Louis-Claude de Saint-Martin werd in Amboise in de provincie Touraine geboren op 18 januari 1743. Hij was de zoon van vrome ouders van adel en hoewel hij zijn moeder een paar dagen na zijn geboorte verloor, werd haar plaats zo teder en compleet ingevuld door het tweede huwelijk van zijn vader dat, zoals hij zelf vertelt, respect en affectie van de zoon voor hem een heilig gevoel werd. (PW) Hij werd strikt opgevoed in het geloof van de katholieke kerk, devotie tot God en de liefde voor de mens die onuitwisbaar een indruk op zijn geest maakten, en zijn tweede moeder lijkt een speciale invloed hierop te hebben uitgeoefend. “Ik heb aan haar”, zegt hij, “mijn hele geluk te danken, omdat ik van haar de eerste elementen van die lieflijke, aandachtige en vrome opvoeding kreeg, waardoor ik als het ware naar de liefde voor God en de mensen werd gevoerd. Ik herinner mij in haar gezelschap een grotere innerlijke onthechting te hebben ervaren, als het ware instructief en heilzaam. Mijn denken werd in haar aanwezigheid vrijgemaakt en het zou zo altijd zijn geweest, als wij niet onderhevig waren geweest aan inmenging; maar er waren helaas andere tekens waarvoor wij ons moesten verbergen. (PW)

Hij was fysiek zwak (onleesbaar stuk) “Ik wisselde zeven keer van huid in mijn zuigelingentijd en mogelijk aan deze gebeurtenissen dank ik de ontoereikendheid van mijn astrale deel”. (PW) Deze zwakte, wat ook de oorzaak ervan is, bleef bij hem als een gebrek van zijn volwassenheid en bleef dit zijn leven lang, gauw moe, ongeschikt voor enige blootstelling en kon reizen in een koud en guur seizoen niet riskeren. Hij was niet een mens van fysieke als wel intellectuele activiteit, maar hij spaarde zich absoluut niet of kroop weg voor zijn plichten van zijn post.

Hij werd op jonge leeftijd naar het College van Pontlevoy gezonden, waar hij in werkelijkheid voor het eerst in contact kwam met het mystieke leven. Daar las hij, zoals hij zelf vertelt, een werk over Zelfkennis van Abadie en leek het te hebben begrepen, zelfs op die jonge leeftijd, want zo zegt hij, het was eerder sentimenteel dan diepgaand. En hier ontstond zijn levenslange onthechting van de wereld.

Bestemd door zijn vader voor de wet ging Saint-Martin naar een school voor jurisprudentie, waarschijnlijk te Orleans; hier maakte hij zich uit de geschriften van Burlamaqui zijn gevoel voor de natuurlijke gronden van menselijke rechtspraak en rede eigen (PW) maar vond weinig om hem op te wekken voor bestuurlijke regels en technische details. Hoewel hij zijn cursus afmaakte en zijn bonnet als

Advocaat van de Koning ontving aan het Hoge gerechtshof van Tours en alles had om van de invloedrijke kantoren van de Hertog van Choiseul, een vriend van zijn familie, gebruik te maken, was hij zich niet alleen bewust van zijn afkeer maar ook van zijn incompetentie en hij vroeg toestemming aan zijn ouders om zich terug te trekken uit een beroep dat op zijn best al zijn tijd had opgeslorpt zonder een van zijn hogere belangstellingen te bestrijken. Het was niet onmogelijk dat een soortgelijke invloed van hetzelfde patroon omtrent promotie in de militaire dienst de ouder geworden Saint-Martin aanzette om toe te stemmen dat het beroep in de advocatuur zou worden veranderd in dat van de wapenen, en in 1766 verschaftte de Hertog van Choiseul zijn protégé een luitenantaanstelling in het regiment van Foix, toen gelegerd in Bordeaux. In de tijd van vrede na het Verdrag van Versailles liet dit hem voldoende vrije tijd over, die hij besteedde aan zijn overheersende studies: religie en filosofie. Hij was nog geen vierentwintig en had al alles uitgeput dat de populaire beschouwing van die tijd zijn verstand kon bieden; hij was geïmponeerd door de virtuositeit van Voltaire, hij was gefascineerd door de natuurmagiër van Genua, maar was door geen op het verkeerde spoor gezet. (Zijn bewondering voor Rousseau bleef hem zijn hele leven bij. Was de schrijver van “Confessions” in verlichte handen gevallen, dan dacht hij dat zijn vruchten werkelijk groot waren geweest. Meer dan eens vergeleek hij Rousseau met zichzelf, ten voordele van de eerste, en hij werd getroffen door de gelijkheid in hun smaak en de gelijkenis tussen de door hen gevormde oordelen. Hij nam ook enige gelijkenis waar in hun tijdelijke wisselvalligheden, verplichte toelagen, vanwege het verschil in hun positie.) Door welke mentale processen hij was heengegaan sinds hij onder de invloed van Abadie viel, is niet bekend, maar zoals “Kunst van Zelfkennis” hem had gevoerd tot afzien van de wereld, en Burlaqui hem had verbonden met de principes van de soevereine rechtvaardigheid, zo dankt hij zijn intrede in wat hij de “hogere waarheden” noemt aan een andere meester. Bij deze gelegenheid was deze autoriteit echter niet een boek maar de orakels van een levende onderrichter.

Toen Saint-Martin zich bij zijn regiment voegde, hebben wij gezien dat dit was gestationeerd in Bordeaux. In de late lente van 1767 kwam daar Don Martinès de Pasqually de la Tour, Martinès de Pasqually, een ingewijde van het Rozekruis, leerling van Swedenborg en verkondiger en Groot Soeverein van een rite van Maçonniek Illuminisme dat waarschijnlijk zijn eigen stichting was, namelijk de Orde van de Élus Cohens. Onderzoek van dr. Gérard Encausse (Papus) geeft opheldering over vele punten uit het leven van deze uitzonderlijke persoon; zij hebben iets gedaan om te laten zien dat hij eerder een Spanjaard dan een Portugees was, zoals eerder werd geloofd; zij hebben vastgesteld dat hij niet een lid was van het joodse geloof of ook, zo ver als verteld kan worden, zelfs van de joodse oor-

sprong, maar hij was een christen, tenminste officieel gesproken en overeenstemmend met de observaties van de katholieke kerk. (Het tijdschrift *Pantakel* van de TMO beschrijft zijn levensgang); zij geven de datum van zijn huwelijk, de datum van zijn zoons geboorte, en over de omstandigheden van zijn dood in Port-au-Prince, Santo Domingo in 1774. De voornaamste mysteries van zijn leven, zijn vroegere geschiedenis, de bronnen van zijn occulte kennis, de bedoeling die wij moeten hechten aan de verklaring dat hij Rozekruiser was – deze punten waarover gedocumenteerde duidelijkheid gewenst lijkt, hebben deze opgehelderd. In 1754 (Matter), toen Saint-Martin nog een kind was en de eerste woorden van Zelfkennis van Abadie uitspelde, vestigde zijn toekomstige leraar een centrum van Illuminatie in Parijs. Er kan geen twijfel zijn dat dit georganiseerde centrum identiek was aan de Orde die hij dertien jaar later naar Bordeaux bracht, bekleed met alle luister van een soevereine raad en aangesloten bij vele Maçonnieke loges in Oost-Frankrijk.

Het doel van Pasqually was niet politiek noch is er enig spoor van een financieel motief in zijn optreden, hoewel er bewijs is van financiële problemen. (Papus) De Orde van de *Élus Cohens* was gewijd aan praktische bestudering van een occulte kennis en de toepassing van de principes van een occulte filosofie waarvan Pasqually de bewaarnemer was en waarvan hij de uiteindelijke geheimen niet lijkt te hebben onthuld. Het blijkt uit documenten echter dat de inwijdingen die hij verleende, praktische resultaten boden aan zijn leerlingen en in dit geval waren zij zover als zij gingen, niet vervalst. Verder oefenden zij grote invloed uit op de vele personen die ze ontvingen, waaronder de jonge subalternen in het regiment van Foix, want Saint-Martin werd toegelaten tot de Orde tussen 3 augustus en 2 oktober in 1768. En een inwijding bleek een manifest keerpunt in het leven van de meest illustere ontvanger ervan.

Saint-Martin was ervan overtuigd op het pad van de hogere waarheden te zijn. Dit was het beeld dat uitdrukking vond in zijn privé memoranda meer dan twintig jaar later. (Portret) In 1768 zou hij mogelijk met groter enthousiasme hebben gesproken over de geheime kennis waaraan hij nu deelnam. Die kennis beïnvloedde hem op dat moment op twee manieren: het dreef hem naar de persoon van zijn inwijder die in een van zijn brieven er gewag van maakt dat “Meester Saint-Martin onophoudelijke werkt aan onze zaak”; (Papus) en het inspireerde hem duidelijk met die betekenis van de missie die zijn leven daarna regeerde. Als gevolg hiervan verliet hij in 1771 het leger. Wij vinden hem terug in Parijs, Lyon en terug in Bordeaux; in Bordeaux hoofdzakelijk waar de aanwezigheid van de Groot Soeverein de hoofdkwartieren van de Orde vormde. Op al deze plaatsen

onderhoudt Saint-Martin zich herhaaldelijk met andere ingewijde broeders – de graaf d’Hauterive, Abbé Fournier, de Markies de la Croix, misschien ook met Cazotte.

De Orde kreeg een grote klap, toen Martinès de Pasqually voor privé-zaken in 1772 naar Santo Domingo werd geroepen, waarvan hij nooit terugkeerde, behalve in manifestaties in de geest aan een van zijn favoriete leerlingen. (Abbé Fournier, van wie een relaas zal worden gevonden in het volgende deel) Het pad van inwijding werd dus afgesloten voor Saint-Martin en de andere leden van de Orde. Op dit punt hebben wij de getuigenis van Saint-Martins eigen overtuiging dat de hogere mysteriën bekend waren bij hun meester, maar tegengehouden werden met het oog op de zwakheid van zijn leerlingen. (Corr). Los van zijn dood, het vertrek van de adept naar een andere sfeer, met zijn werk niet afgemaakt, moet zelf de mystieke Oriënt en loges heel erg aan hun eigen bronnen hebben overgelaten; in die dagen was communicatie over zo’n afstand erg traag en de uitvoerend leider, Willermoz, ontving alleen drie brieven. Saint-Martin was vóór de overgang van Pasqually al begonnen zijn eigen lijn te volgen, die bestemd was om hem ver weg te voeren van de handelingen en ambities van de Élus Cohens. In het begin van de eerste fasen van de ontwikkeling lijkt zijn missie echter openbare verbreiding te zijn geweest, binnen zekere grenzen en met uitgesproken reserves, van de geheime kennis die hem was toevertrouwd of eerder van oorspronkelijke overtuigingen die uit deze doctrines zijn afgeleid en gepland om bespiegelende geesten op het pad tot hun ontdekking te voeren. Hierin biedt Saint-Martin, net als in andere opzichten, een scherp contrast met zijn leraar van wie de methoden die van de hiërofant waren, die zijn geheimen nauwlettend bewaakt voor de grote wereld.

De wijze van verbreiding was tweeledig: door boeken die onder pseudoniem werden gepubliceerd en via de persoonlijke invloed van een man van hoge geboorte, opvoeding en genie, die in de hogere kringen van de maatschappij verkeerde. In 1774, het jaar van de dood van Pasqually, vinden wij de leerling serieus bezig in beide richtingen; hij schrijft in Lyon zijn eerste en in sommige opzichten belangrijkste verhandeling “Over Dwalingen en over de Waarheid”, bestemd om de mens te herinneren aan de werkelijke principes van kennis. In Parijs is zijn kennissenkring, deels spiritueel, deels wereldlijk, zeer uitgebreid, met allemaal lijkt hij op min of meer intieme termen te zijn geweest en niet toevallig als kennis. Zoals zijn biograaf Matter zegt: “Op dertigjarige leeftijd bleek Saint-Martin zeer goed in de wereld geplaatst. Een expressief gelaat, goede manieren, gekenmerkt door grote distinctie en grote gereserveerdheid introduceerden hem op zijn voordeel. Zijn manier van doen koesterde niet alleen het verlangen om te plezieren, maar om iets te schenken en hij werd al spoedig overal bekend en was veel

gevraagd”. (Matter) Maar hoewel hij zeker plezier ontleende aan gezelschap en werd beloond met succes, verloor hij zijn filosofische missie niet uit het oog en het karakter dat hij altijd hield, was dat van een mysticus in vervoerde spiritualiteit en gloedvolle religie”.

Wij hoeven niet te zeggen dat het een tijd van desillusie en ongeloof was, van verwachting die op zijn minst een vleugje vrees had, want de naderende Revolutie stond op uitbreken, en het was ook een tijd van wonderzoekers, van voortekenen en profeten, en wonderen; het was de hoogtijdag van Cagliostro en Mesmer, van de mystieke Maçonnerie en ongeremd Transcendentalisme. Het was de ergste tijd voor de boodschap van de ware mystiek die met veel effect kon worden gehoord, maar er waren toch veel personen, bezorgd, bereidwillig en tot op zekere hoogte oprecht, zo niet helemaal capabel, die zich tot Louis-Claude de Saint-Martin wendden. Weliswaar waren de meesten van hen in zijn afwezigheid tevreden met Cagliostro, maar alles overziend denk ik dat hij zoveel gehoord werd als een mysticus toen kon verwachten. Zo ook de Markiezin de Clermont-Tonnerre en de Markiezin de la Croix, wat later de Markies de Chabanais en de Hertogin de Bourbon. Maar Saint-Martin kwam gezien de omstandigheden tot de conclusie dat zijn werk beter verwezenlijkt kon worden via zijn boeken dan door zijn persoonlijke invloed op sociaal gebied. Hij schreef meer en was minder in zicht; hij gaf tot op zekere hoogte plaats aan de Onbekende Filosoof. In 1778 publiceerde hij zijn “Tableau Naturel van de verwantschappen tussen God, Mens en Universum” dat van dezelfde aard is als zijn eerste werk en in zekere zin de uitbreiding ervan. Het was in Parijs en Luxemburg geschreven, deels onder de ogen van Madame de la Croix en deels onder die van Madame de Lusignan.

Na het verschijnen van dit werk is er een lacune die maar moeilijk in het leven van Saint-Martin is in te vullen. Deze periode is misschien verdeeld tussen Parijs, Lyon en een geheimzinnige reis naar Rusland. In 1787 dreven zijn mystieke belangen hem naar Londen waar zijn vriendschap met de Markiezin de Coislin, vrouw van de Franse ambassadeur, hem de introductie in de hoogste kringen zeker stelde. Hij maakte hier gedenkwaardig en vruchtbaar kennis met William Law die in sommige aspecten de Saint-Martin van Engeland is. En met bijvoorbeeld de astronoom Herschel, en Lord Beauchamp, sympathiek tegenover zijn transcendente onderwerpen; en bovenal met de Russische Prins Galitzin die verklaarde enige tijd daarna pas werkelijk mens te zijn, nadat hij Saint-Martin had leren kennen.

Van Engeland reisde hij hetzelfde jaar naar Italië en altijd met hetzelfde doel, waar wederom de belangrijkste namen, kardinalen, vorsten, bisschoppen voor-

komen in zijn notities. Maar er waren geen mystici en er was geen mystieke belangstelling. Cagliostro was in handen van de Inquisitie en zijn proces was nabij.

Rond 1788 vinden wij Saint-Martin in Montbéliard, de woonplaats van de Hertogin van Württemberg, van wie de sympathieën voor zijn mystieke activiteiten eerder vermeld waren; en dan voor drie jaar verbleef hij in Straatsburg, uitsluitend in de kringen van de aristocratie, en deze periode lijkt de gelukkigste van zijn leven te zijn geweest. Hier maakte hij door de transcendentaal filosoof Rodolph Salzmänn en Madame de Boecklin, zijn waardevolste vriendin, kennis met de geschriften van Jacob Böhme, ontmoette hij Chevalier de Silferhielm, een neef van Swedenborg; hier ook was zijn literaire activiteit het grootst; hier werden tot slot de grenzen van zijn intellectuele horizon op zeer grote schaal verlegd. De verklaring van dit laatste punt moet niet tot één oorzaak worden teruggebracht. Zoals hij zelf zei, (PW) was er maar één oorzaak: hij dankte aan Jacob Böhme zijn belangrijkste voortgang in die hogere waarheden waarin hij door Martinès de Pasqually was geïntroduceerd. De invloed van de “Teutoonse Filosoof” op zijn hele latere leven en al zijn gedachten kan gevonden worden op iedere bladzijde van zijn correspondentie, misschien wel op te veel bladzijden van zijn laatste werken. Toch zijn er veel feiten in zijn intellectuele ontwikkeling die niet kunnen worden teruggebracht op die invloed, noch misschien allemaal tot de door Matter gesuggereerde bron, de totaliteit van de ideeën en beweging te midden waarvan hij tijdens zijn verblijf in de oude stad op de oevers van de Rijn leefde. (Saint-Martin)

In Parijs voltooide hij “De Mens van Verlangen” waaraan hij in Londen was begonnen, het meest vervoerde en geïnspireerde van zijn geschriften; en dit was ook de periode van de “Nieuwe Mens” dat de buitengewone uiteenzetting van zijn filosofisch systeem vóór zijn kennismaking met Boehme weergeeft. De eerste van deze werken werd ondernomen op suggestie van Thieman, een hartstochtelijk mysticus, met wie hij in Engeland en Italië de hechtste banden van vriendschap had aangegaan; tot de tweede was hij aangezet door Silferhielm. In Straatsburg en Parijs schreef hij “Ecce Homo”, een vereenvoudigde weergave van “Nieuwe Mens”, speciaal bedoeld voor de spirituele behoeften van de Hertogin van Bourbon.

In de zomer van 1791 werd hij van Straatsburg teruggeroepen naar Amboise, zijn geboorteplaats, vanwege de ziekte van zijn vader, en van die tijd af tot de dood van zijn vader in februari 1793 was hij óf daar óf in Parijs waar hij geconfronteerd werd met verschrikkingen van de tiende augustus 1792. “De straten bij het huis waar ik in was, waren een slagveld; het huis zelf”, - waarschijnlijk het paleis van de Hertogin de Bourbon – “was een hospitaal waar de gewonden werden gebracht

en bovendien elk moment werd bedreigd met invasie en plundering. Te midden van dit alles moest ik uitgaan met risico voor eigen leven, om voor mijn zuster te zorgen, vijf en een halve kilometer van mijn huis”. En daar schrijft hij de meest gedenkwaardige, de prachtigste, de fascinerendste van alle theosofische correspondenties, begonnen in 1792 en die vijf jaar voortduurde, tussen hemzelf en de Zwitserse Baron Kirchberger de Liebisdorf. (Corr).

De dood van de vader van Saint-Martin viel bijna samen met de executie van Lodewijk XVI en werd al snel gevolgd door die van Philippe Égalité (Louis Philippe II, hertog van Orleans), de broer van zijn vriendin de Hertogin, en het is een van de kleine wonderen van die verschrikkelijke dagen dat zijn herhaalde bezoeken aan haar paleis of aan haar chateau te Petit-Bourg hem niet op een of andere manier het hoofd kostte. Zijn correspondentie was verdacht en hij werd eens opgeroepen ter controle vanwege de mysterieuze fraseologie ervan. Hij hielp zijn veiligheid zeker te stellen door allerlei giften in geld aan de soldaten van de republiek. In 1794 dwong het decreet dat de adel uit Parijs verbande, hem naar Amboise terug te keren, waar hij zonder problemen mocht blijven, en hij werd in feite afgevaardigd om de uit de onderworpen kloosters van zijn district in beslag genomen boeken en manuscripten te catalogiseren. En wat later werd hij opgeroepen naar de Normaalschool om leraren voor openbare instructie te trainen, en hem is zelfs gezegd een van de wachten bij de tempel van de Dauphin te vormen toen de Dauphin, Louis XVII, daar was opgesloten. Terug in Amboise werd hij gekozen tot lid van de kiescommissie van het departement. Mogelijk richtten deze niet gezochte verplichtingen zijn geest weer eens op de politieke aspecten van zijn transcendente systeem en bracht zijn beroemde “Brief aan een Vriend over de Franse Revolutie” voort, een samenvatting en uitbreiding van zijn eerste werk “Over Dwalingen en over de Waarheid”. De brief verscheen in 1796 en werd het jaar daarop gevolgd door een “Opheldering van de Menselijke Gemeenschap”, bestemd om de vroegere thesis te verbreden en completeren. In de stress van de tijd maakten deze pamfletten die, dit moet erkend worden, meer impliceerden dat onmogelijk toe te passen was, alleen indruk op de meer uitgelezen en mystieke geesten van zijn eigen kring. Misschien zelfs minder dan gezegd kan worden van een publicatie van 1798 met de titel “De Krokodil”, een satirisch proza-gedicht met lastige dimensies waarvoor alleen één onvoorzien deel enige belangstelling genoot van de bewonderaars van Saint-Martin. Dat deel is een essay over de “Invloed van Tekens op Ideeën”, en er zijn twee aanwijzingen dat Saint-Martin de gehele voorstelling afwoog naar zijn eigen waarde; in de eerste plaats, het verscheen niet onder zijn gebruikelijke synoniem van de “Onbekende Filosoof”, en in de tweede plaats maakte hij het essay dat van waarde is, los van de bizarre context die dat niet is, en gaf het in het jaar daarop, 1799, gescheiden uit als een pamflet.

Saint-Martin naderde nu het afsluiten van zijn haast vlekkeloze leven en zo ver als uiterlijke omstandigheden in het geding waren, was het doortrokken van melancholie. De veroordeling van zijn eerste werk door de Spaanse Inquisitie als ontwrichtend voor de ware godsdienst en vrede van volkeren trof hem, hoewel het door Matter spaarzaam behandeld is. Dit vond plaats in 1798. Vóór die datum was zijn erfgoed in beslag genomen en van middelen die zijn bescheiden behoeften hem als ruim deden beschouwen, werd hij bijna tot armoede gebracht. Hierbij komt een voorbijgaand misverstand tussen hem en zijn dierbare vriend en correspondent Baron Kirchberger dat nauwelijks was rechtgezet, toen de Zwitserse edelman vrij plotseling stierf en een leegte achterliet, waarvoor niemand aanwezig was om die in het hart van Saint-Martin op te vullen. En het voorschrift dat hem Parijs verbood, werd overruled door zijn nominatie aan de Normaalschool, en hij was nu vaak in de hoofdstad. Hij was zich vooraf behoorlijk bewust van de waarschijnlijkheid van zijn einde en dat lijkt nieuwe ijver in te geven. In 1800 publiceert hij dus naast pamfletten twee delen van losse essays met echter iets van een centraal doel onder de titel “De Aard der Dingen”. Zij werden in 1802 gevolgd door zijn eerste en enige poging om het systeem dat hij aan de school van Martinès de Pasqually had ontleend, te verzoenen met de illuminaties van Jacob Böhme. Dit was “De Mens, Dienen in Vergeestelijking”, het meest uitgewerkte en tegelijkertijd minst omslachtige van al zijn werken. Inderdaad, het was in verschillende opzichten de kroon op zijn literaire leven. Tegelijk met elk van deze werken verscheen de vertaling van Böhmes “Aurora” en “Drie Principes” in het Frans.

In oktober 1803 waren de tekenen van zijn naderende einde duidelijk. “Ik voel dat ik ga” zei hij tegen zijn vriend Gence: “De Voorzienigheid roept mij, ik ben gereed. De kiemen die ik heb gezaaid, zullen vrucht krijgen”. Hij begaf zich naar het landhuis van Graaf Lenoir la Roche te Aunay en op 13 oktober maakte een apoplexie een pijnloos einde aan zijn loopbaan.

II

In de occulte wereld

Nu beschouwen wij meer in het bijzonder de aard van de inwijding die aan Saint-Martin in zijn jeugd is verleend, hetgeen impliceert de belangrijke vraag omtrent de bronnen van zijn kennis. Het bestaan van verschillende geheime ordes die onder bepaalde voorwaarden het begrip van de geheime kennis claimen voort te zetten en te verspreiden, is een feit dat zeer goed bekend is, welk oordeel er ook over de waarde van de claim zelf of het niveau van de betreffende kennis kan worden aangenomen. De literatuur over het occultisme in het westen heeft sporen van zulke ordes vóór de vijftiende eeuw; zij zijn het bewijs van het bestaan van min of meer formeel versmolten organisaties, voor de bestudering van de alchemie en de verrichtingen die gewoonlijk worden begrepen onder de term magisch. Buiten de literatuur is er de geschiedenis van de Black Sabbath hetgeen zeer duidelijk gericht is op een ander soort organisatie. De eerste publieke manifestatie van de kant van een occult lichaam vond echter tot het begin van de zeventiende eeuw niet plaats, en dit was het welbekende geval van de publicaties van de Rozekruisers, lang beschouwd als mystificatie, omdat het bewijs hiertoe niet aan adequaat onderzoek was onderworpen (De pogingen die ik deed om dit bewijs te verzamelen en te waarden in “The Real History of the Rosicrucians” (1887), hoewel het revisie vraagt in het licht van latere kennis, vormt nog steeds de enige beschikbare samenvatting van dit onderwerp in het Engels). De verdwijning van dit lichaam viel samen met de duistere overgang van de operationele naar de speculatieve Vrijmetselarij, en van die tijd is de geschiedenis van iedere broederschap die voorwendde inwijdingen te verlenen in de occulte kennis, een deel van de geschiedenis van dat grote instituut dat tegelijkertijd geen betrekking of belang hierin had. In Frankrijk ontstonden bovenal tegen het einde van de achttiende eeuw aan alle kanten occulte Ordes die Maçonnieke verbindingen hadden (zie het slothoofdstuk “Devil-Worship in France”), vaak uit persoonlijke ambitie, bedenkzels van gewetenloze avonturiers of fantastische scheppingen van enthousiastelingen. In weinig gevallen kunnen wij een serieus doel bespeuren of een oprechte bewering onderscheiden. En waartoe moeten wij de Orde die Martinès de Pasqually verbreidde, rekenen? Het antwoord moet in de eerste plaats afhangen van de aard van de pretenties ervan en in de tweede plaats van het bewijs voor de feitelijke oprichting ervan. Over de oorsprong van de Élus Cohens is maar weinig bekend, het was duidelijk de instelling van de oprichter ervan, maar het is niet te verklaren vanwege zijn aangevoerde verbinding met Swedenborg. Zover wij weten waren de rituelen producties van die tijd; zij dragen geen sporen van de oudheid. (Het is echter juist om te zeggen dat Martinès de Pasqually in één